

Yeni Anayasa Tartışmaları ve Başkanlık Sistemi

Cem Toker*

Son birkaç senedir siyasetin gündemi-
ne oturan ve toplumun da gündemi-
ne oturtulmaya çalışılan “Yeni Anayasa
ve Başkanlık Sistemi” tartışmalarına
odaklanmaktayız. Liberal Demokrat
Parti kurulduğu yıl 1994’te, yani bun-
dan tam 22 yıl önce “Yeni Anayasa”
önerisini topluma sunmuştu.¹

Öncelikle yenisi veya eskisi olsun “ana-
yasa” konusunda genel birkaç temel gö-
rüşümüzü paylaşmak isterim.

Rejimleri ne olursa olsun, dünyanın
hemen hemen her ülkesinin bir ana-
yasa var ve hepsinden de haklar, öz-
gürlükler, adalet konularında adeta bal
damlıyor. Örneğin, ABD, Almanya ve
Türkiye anayasalarında olduğu gibi, in-
celendiğinde Kuzey Kore Anayasasında
da ifade, inanç, toplantı, gösteri özgür-
lüğü, adil yargılanma, seçme hakkı gibi
hakların vurgulandığı görülür.

Saddam Hüseyin’in 1990 Irak Anayasa-
sı incelendiğinde de ülkenin bir cennet
bahçesine benzediği algısı oluşabilir.

Bu nedenle, anayasaların içinde ne yaz-
dığından çok, o anayasaya uygun ka-
nunlar çıkararak yasama erkinin, yasaları
yönetmelik ve genelgelerle uygulayan
yürütme erkinin zihniyeti ile yasa ve
uygulamaları özgürlükçü bir gözle
yorumlayacak yargı erkinin zihniyeti, o
ülkenin ne kadar özgür, demokratik bir
hukuk devleti olduğunu belirlemektedir.

Öte yandan, kanaatimizce, anayasaların
kısa, esnek, tutarlı ama hukuki yoruma
açık olmaları zamanın ruhuna, gelişme-
lere uyarlanmalarını kolaylaştırmakta-
dır.

Çağdaş ve liberal bir anayasa, vatanda-
şın hak ve özgürlüklerini tanımlayıp,
lütuf gibi sunmaz. İnsanlar zaten yara-
tıldıkları andan itibaren ellerinden alı-
namayacak temel hak ve özgürlüklerine
sahiptirler. Aksine, anayasalarda top-
lum ülkeyi yönetecek “devlet” denilen
olgunun yapısını, işleyiş şeklini belirle-
yip görev ve sorumluluklarını tanımla-
malı ve “sana bu anayasa ile tanımlan-
mamış yetki ve görevler senin haddine
değildir” diye vurgulamalıdır.

Anayasalar halkın özgürlüğünü değil,
devletin yetkilerini kısıtlayan belgeler
olmalıdır.

Gelelim Türkiye’ye ve Sivil Anayasa
muhabbetine.

Öncelikle hatırlatmak isterim, 2013 yı-
lında yeni anayasa için kurulan alt ko-
misyon bir internet sitesi kurarak, sivil
toplumdan, sendikalardan, akademik
dünyadan fikir ve katkı talebinde bu-
lunmuş ancak birkaç hafta sonra bu si-
tete erişimi yasaklamıştı. Daha sonra,
Meclis Başkanı Cemil Çiçek “Anlaşı-
yor ki, toplumdan öyle yeni, sivil ana-
yasa diye bir beklenti veya talep yok.”
 demişti.

Yine de bizim gördüğümüz kadarı ile

*Liberal
Demokrat Parti
Genel Başkanı
& Bahçeşehir
Üniversitesi
Küresel Siyaset
ve Uluslararası
İlişkiler Yüksek
Lisans Misafir
Öğretim Gö-
revlisi

içinde hala her ne kadar devlet despotizmi barındırır da, mevcut anayasaya asker anayasası demek doğru olmaz.

Geçtiğimiz 35 sene içinde zaten yarısından fazlası sivil iktidarlar tarafından değiştirilmiş anayasaya asker anayasası demek, yapılacak değişikliklere taraftar toplama amacı gütmektedir.

Mevcut anayasanın en temel sorunu son derece detaylı olup, devleti hemen her konuda sorumlu ve yetkili kılmasıdır. Yetkili kılarken de “detayları kanunla belirlenir” vurgusu iktidarların anti-demokratik yöntemlerine yeşil ışık yakmaktadır.

Şöyle ki; anayasanın bir maddesinde tanımlanan, garanti altına alınan temel hak ve özgürlükler, bir başka maddede kamu düzeni, kamu güvenliği, kamu sağlığı, kamu yararı, milli güvenlik, gençleri korumak, toplumun genel örf ve adetleri, genel ahlak bahaneleri ile kısıtlanabilmekte, bu gerekçeler ise hükümlere bahane olmaktadır.

Sonuç olarak, anayasa ne derse desin, mühim olan hak ve özgürlüklerinin değerini bilen, hukuk devleti ilkesinde ısrarcı bir toplum yapısı ve bu beklentilere hitap eden yasama, yürütme ve yargı erklerinin uygulamaları toplumsal huzur ve refahın temelidir.

Baskıcı, hukuk ve kanun tanımayan yönetim zihniyetlerine dünyanın en özgürlükçü ve adil anayasası adı da verilse, o ülkeye huzur ve refah gelmeyeceği kesindir.

Başkanlık Sistemi Mi Türk Tipi Başkanlık Sistemi Mi?

Ocak 2016’da Meclis’te tekrar oluşturulan “Yeni Anayasa Komisyonu” CHP’nin “Başkanlık Sistemini tartışmayız bile” duruşu ile komisyondan çekilmesi sonrası lağvedilmişti.

Bu karar da, AKP’nin yeni sivil anayasa ısrarının temelinde Başkanlık Sistemine geçişin yattığını ortaya koymaktadır.

Liberal Demokrat Parti bugün Yargıtay’da kayıtlı 100 küsur siyasi parti içinde Başkanlık Sistemini programında bulunduran tek partidir.

Ancak LDP Başkanlık Sistemini kesinlikle seçim sisteminin değişerek, iki turlu dar bölge sistemine geçiş ile birlikte savunmaktadır. Zira Başkanlık Sisteminin temelinde erkler ayırımının en katı şekilde uygulanması yatar. Yasama erkinin yürütme erkini millet adına etkin bir şekilde denetleyebilmesi için Başkan ve kabinesinden tamamen bağımsız olması gerekir. Bu yasama bağımsızlığını bize göre en etkin şekilde iki turlu dar bölge seçim sistemi sağlayabilir.

Bugün Türk siyasetinin en önemli sorunu yasama ve yürütmenin iç içe geçmiş olmasıdır.

Dört bakanın yolsuzluk dosyaları komisyona gittiğinde, AKP Milletvekili Burhan Kuzu “yahu onlar bizim arkadaşlarımız, Yüce Divana gönderirsek yüzlerine nasıl bakarız” diyebilmektedir.

Mevcut sistemimizde, aynı partinin milletvekillerinin, aynı partili bakan arkadaşlarının performansını halk adına denetlemelerine olanak yoktur. O yüzden ki, Soma maden faciasının, Samsun’da TOKİ konutları sel faciasının, Zonguldak Çaycuma köprü, Afyon cephanelik patlama faciası gibi ihmallerin, ölümlerin sorumlu bakanları asla hesap vermemişlerdir.

İktidar vergi toplamakta ama bu vergileri nereye harcadığını hesap vermesi gereken yere, milletin meclisine getirmemekte, bir milletvekili “Sayıştay raporları Meclise gelirse duman oluruz” diyebilmekte ve yanına kar kalmaktadır.

Başkanlık sisteminin getireceği kuvvetler ayrımı, yürütmenin yasama ve yargı erkince denetlenmesini, gücünün dengelenmesini mümkün kılacaktır.

Başkanlık Sisteminin getireceği bir başka avantaj ise istikrardır. İstikrardan kastımız, son yıllarda topluma dayatıldığı gibi bir partinin tek başına sittin sene iktidarda kalması değildir. Başkanlık Sistemi ile yönetilen ülkelerde hükümetin gensoru ile düşmesi, erken seçim gibi uygulamalar yoktur. 3000’li yıllarda bile ülkede hangi gün seçim yapılacağı şimdiden bellidir.

Gelelim, AKP’nin topluma sunmaya hazırlandığı “Türk Tipi Başkanlık Sistemi” garabetine.

Vurguladığımız gibi, Başkanlık Sistemi kuvvetler ayrımının en katı şekilde uygulandığı, yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirlerinin gücünü dengelediği bir sistemdir. Özetle her erkin biraz gücü vardır hiçbirinin mutlak gücü yoktur.

Oysa AKP kurmaylarının şimdiye kadar yaptıkları sunumlarda, kuvvetler ayrımının sorun yarattığını, kuvvetler

birliği, kuvvetlerin uyumu gibi söylemler ile yasama ve yargı kontrolünü de yürütme erkine yani Başkana vermeyi planladıkları barizdir.

Türk Tipi Başkanlık Sisteminde, Başkana Meclisi fesih yetkisi verilmesi demek, Başkan Meclise “bana şu, şu, şu yasaları çıkartın” siparişi vermesi, o yasalar çıkmadığı takdirde, milletin seçtiği Meclisi feshedip, yerine kendisinin her dediği yasaı çıkaracak yenisini seçtirilmesi anlamına gelmektedir ki bu kabul edilemez.

Öte yandan AKP önerisinde, Başkanın Devlet Başkanı sıfatı ile tüm Anayasal kurumlar üzerinde söz sahibi olabileceği belirtilmektedir. Oysa Başkan sadece yürütme erkinin başıdır. Sadece o kurumlar üzerinde söz sahibi olabilmelidir.

AKP önerisi Başkanın atamalarına Meclis onayı şartı aramamaktadır. LDP önerisi, Başkanın tüm atamalarına millet adına Meclis onayı şartı öngörmektedir. Yine AKP önerisinde Başkan, Meclisin yaptığı ama kendisinin beğenmediği bir yasaı halk oylamasına sunarak Meclisi adeta yok sayabilmektedir. Oysa Başkanın yasama erki üzerindeki tek yaptırı-

mı “veto” yetkisi ile sınırlı kalmalıdır.

Sonuç itibarı ile bizim değerlendirmemize göre Başkanlık Sistemi, doğru bir seçim sistemi ile birlikte, gelişmiş demokrasilerdeki zihniyet ve niyetle uygulandığı takdirde, ülkenin bugün kuvvetler ayrımı, şeffaflık, hesap verme, yürütmeyi denetleme, katılımcı de-

mokrasi, lider sultanı, istikrar, tek adam yönetimi alanlarında yaşadığı sorunlara are sunabilecektir.

Notlar

1. Okurlar bu anayasa taslaęına <http://www.ldp.org/anayasa-onerisi/> adresinden eriřebilirler.